ואם תחתיה תעמוד הבהרת [א] דאחולי דכתיב תחת הנחושת אביא זהב [ב] והלכך גבי קדשי מזבח דעבדין תמורה לישנא דאתפוסי הוא גבי קדשי בדק הבית דלא עבדין תמורה לישנא דאחולי הוא אמר רבא אפילו בקדשי מזבח [ג] משכחת לה לישנא דאחולי הוא כגון שהיה הקדש בעל מום א"ר אשי אפילו בבעל מום נמי [ד] משכחת לה לישנא דאחולי ומשכחת לישנא דאתפוסי ידו אקודש חול הוי ידו אחול קודש הוה בעי אביי [ה] היו לפניו שתי בהמות של קדש בעלות מום ושתי בהמות של חולין תמימות ואמר הרי אלו תחת אלו מהו [א] מי אמר לאתפוסי [ו] ולקי או דלמא כל היכא דאיכא היתרא לא שביק איניש היתרא ועביד איסורא ואת"ל כל היכא דאיכא היתרא לא שביק איניש ועביד איסורא [ז] היו לפניו שתי בהמות של קידש ואחת מהן בעלת מום ושתי בהמות של חולין ואחת מהן בעלת מום ואמר הרי אלו תחת אלו מהו [ב] מי אמר תמימה תחת תמימה לאתפוסי בעלת מום תחת בעלת מום לאחולי או דלמא תמימה דחולין תחת בעלת מום דהקדש בעלת מום דחולין תחת תמימה דהקדש [ח] ותרוייהו לקי ואם ת"ל כל היכא דאיכא היתירא לא עביד איסורא ולאחולי הוא ולא לקי היו לפניו שלש בהמות של קדש ואחת מהן בעלת מום ושלשה בהמות של חולין תמימות ואמר הרי אלו תחת אלו מי אמרינן [ט] מדתמימות תחת תמימות לאתפוסי תמימות נמי תחת בעלת מום לאתפוסי או דלמא הכא נמי כל היכא דאיכא היתירא לא עביד איסורא וההיא בתרייתא לאחולי הוי ואם תימצי לומר הכא נמי כיון דאכתי גברא לא איתחזק באיסורי לא שביק התירא ועביד איסורא בעי רב אשי היו לפניו ארבע בהמות של קדש ואחת מהן בעלת מום וארבע בהמות של חולין [י] ואמר הרי אלו תחת אלו מהו הכא ודאי כיון דאיתחזק גברא באיסורי (בכולן) [יא] לקי בארבע מלקיות או דלמא אע"ג דאיתחזק [יב] באיסורא לא שביק איניש היתירא ועביד איסורא [יג] והוי בתרייתא לאחולי הוי תיקו: אם היתה הקדש בעל מום יצא לחולין כו': א"ר יוחנן יצא לחולין דבר תורה וצריך לעשות דמים מדבריהם ור"ל אמר אף צריך לעשות דמים דבר תורה במאי עסקינן אי נימא אאונאה בהא נימא ר"ל אף צריך לעשות דמים [יד] [טו] [דבר תורה] והא תנן אלו דברים שאין להם אונאה העבדים והשטרות והקרקעות וההקדשות אלא אבטול מקח בהא נימא ר' יוחנן צריך לעשות דמים מדבריהם והאמר

ואם תחתיה תעמוד. עמדה במקומה והיינו דומיא דאתפוסי שההקדש עומד במקומו הלכך הואיל ותרוייהו משמע [ג] לא מסרו הכתוב אלא לחכמים דידעי למימר היכא הוי תחת אתפוסי והיכא הוי חילול: **גבי קדשי בדק הבית כו':** **ידו אקודש חול הוי.** הניח ידו אקודש ואמר זו תחת זו אידך דחולין ודאי יד [ז] לחולין מתכוין וחול הוא: **ידו אחול.** ואמר זו תחת זו אתפוסי הוא דקדש בעל מום עושה תמורה (א) ואי הוה בעי האי לאחולי הוה מנח ידיה על ההיא [טו] דקדש: **ואמר הרי אלו** [טז] (תחת אלו) **תחת אלו.** ולא הניח ידו לא כאן ולא כאן: **לאתפוסי.** מתכוין או לאחולי מתכוין. והוא הדין נמי דמצי למיבעי בחדא אלא איידי דבעי [יז] מיבעיא הך בעיא אמריתי בתרתי נקט (ב) סירכא דתרתי: **איסורא.** לא ימיר: **תמימה תחת תמימה לאתפוסי.** דהא ודאי אי אפשר דלא הויא חדא לאתפוסי הואיל וחדא תמימה דהקדש [יח] איכא [יט] מיהא בקדשי מזבח ותמימים אמרינן לעיל דאתפוסי הוא: **ובעלת מום תחת בעלת מום לאחולי.** דודאי אתפוסי ליכא למימר דרע ברע לא כתיב [כ] דליעביד תמורה: **או דלמא תמימה דחולין תחת בעלת מום כו'.** ואף על גב דפשיט לעיל דלא שביק היתירא ועביד איסורא איכא למיבעי הכא הואיל ואי אפשר דלא עביד איסורא בחדא איכא למימר כי היכי דבהא עביד איסורא בהא נמי לא איכפת ליה ודאי אתפוסי הוא: **היו לפניו שלשה בהמות כו'.** דאף על גב דפשיטנא דלא שביק היתירא ועביד איסורא איכא הכא למיבעי דאיכא למימר זיל בתר רובא כיון דע"כ תרתי לאתפוסי להשתים דהקדש תמימות וליכא אחולי בהו שלישית נמי אתפוסי הוא: **גברא לא איתחזק.** [יט] דבשלשה זימנין הויא חזקה תרי זימני לא הוי חזקה. לשון ירושלמי בעי אביי (כו') [כ] או דלמא תמימה תחת תמימה לאתפוסי דחזיא להקרבה אבל תמימה תחת בעלת מום דבעלת מום דהקדש לא [כא] (הוי') חזיא להקרבה לאחולי איכוין [כב] (ג) כיון דבעא למימר חדא לאתפוסי כו' כלומר דאילו הוה בדעתיה לאתפוסי חדא ולאחולי חדא הוה קאמר בהדיא הך לאתפוסי והך לאחולי כי הדדי כלומר שתיהן עשאן שוות הואיל ולא פירש [ד] [כג] על שתיהן הניח ידו ושתיהן תמורה דהא איבעי ליה לאתנוחי ידיה על בעלת מום דקדש אי הוה בדעתיה לאחוליה אלא אי הוה לפניו (כו') [כד] מדהני תרתי בהמות לאתפוסי דודאי מתפיס הנך תרתי דחולין בההיא דקדש דממירין שנים באחד [לעיל ט.] דהא כיון דתמימה דקדש ליכא למימר לאחולי אההיא בעלת מום נמי לאתפוסי ולקי שלשה מלקיות או דלמא ההיא בעלת מום דקדש לאחולי והאי דלא אתנח ידיה על ההיא [כה] דבעלת מום שהניח ידו על חולין דכיון [כו] דלאחולי הוה בעי הוה ליה לאנוחי אבעלת מום דקדש. הא דנקט [כז] כל ההיא דבעלת מום קמ"ל דאי הוה מנח ידיה על התמימה של קדש טעם הבעלת מום הוה מהני נמי כאילו אנחה על בעלת מום גופה והא [כח] אמרי' בההיא דבת אחולי היא דלאחולי איכוון ובתמימה לאתפוסי דאע"ג דאנח ידיה עליה הואיל וליכא למימר אחולי בה בדידה. רמי רמויי כגון דהויין ג' בהמות של קדש ואחת בעלת מום ושלשה בהמות של חולין תמימות והעמידן בשתי שורות זו כנגד זו והאי רמי כמו איתרמי שכוונם זו מול זו ואנח ידיה על הנך דחולין ואמר אלו תחת אלו מי אמרינן כיון דרמי חדא לקביל חדא להכי פלגינהו דלא בעי לשוויי לבעל מום כי הני [כט] דהיינו לאתפוסי אלא לאחולי או דלמא כתר דבורא דידיה אזלינן והרי הניח ידו על החול ולאתפוסי איכוון. לישנא אחרינא או דלמא בתר [ל] רובא אזלינן וכיון דרובא לאתפוסי איהו נמי לאתפוסי: **יצא לחולין דבר תורה.** דאמרינן בפ' המנחות והנסכים (מנחות קא.) ואם כל בהמה טמאה [ויקרא כז] בבעלי מומין שנפדו הכתוב מדבר: **מדבריהם.** דמה"ת אין אונאה להקדש דכתיב (ויקרא כה) אל תונו איש את אחיו ולא הקדש: **אף צריך לעשות לו דמים דבר תורה.** רב חסדא מפרש לה לקמן [ע"ב]: **אי נימא אאונאה.** דלא נתאנה אלא שתות: [לא] **ביטול מקח.** שנתאנה יותר משתות:

בעי רב אשי היו לפניו שתי בהמות. ה"ה דנקט בהמת קדש בעלת מום וחד תמימה חולין מצי למיבעי ואיידי דאיכא בסמוך בעיות דמיירי דוקא בשתי בהמות נקט נמי הכא כן: **בעלת** מום תחת בעלת מום לאחולי או דלמא תמימה דחולין תחת בעלת מום דהקדש ובעל מום דחולין תחת תמימה דהקדש תרוייהו לאתפוסי ואתרוייהו לקי. תימה למה הוצרך כל זה הוה מצי למימר בקיצור בעלת מום תחת בעלת מום לאחולי או דלמא הא נמי לאתפוסי ופירש"י דבעלת מום תחת בעלת מום לא תפיס דאין רע עושה תמורה ברע דדוקא טוב ברע או רע בטוב עושה תמורה אבל רע ברע לא ולא נהירא דזה לא מליט [כה] ועוד דאדרבה משמע לעיל בפ"ק (דף ט.) דרע ברע תפיס דאמר לעיל מ"ל נימא קרא טוב ברע או רע [טו] משמע דרע ברע תפיס מיהו כל הסוגיא דהכא משמע כפירוש רש"י דבבעיא דלעיל נמי נקט שתי בהמות של חולין תמימות ולא נקט בעל מום ור"י פירש דרע ברע נמי ח"ל תמורה עליה מיהו יש לנו לומר טפי לאחולי מלאתפוסי דלמה יתפיס מאחר דליתו מעלה אותה דגם ולא אינה ראויה להקרבה: **אף** צריך לעשות דמים דבר תורה. ולא יצא לחולין עד שיעשהו דמים והכי פירושא דמתני' יצא לחולין וצריך לעשותו דמים כלומר יצא לחולין כשיעשהו דמים והא דאיצטריך למיתני יצא לחולין משום דתנא לעיל מינה לישני דלא נפקי לחולין אלא נתפסין בתמורה וזה חה קדושים תנא נמי לישנא דאחולי:

עין משפט נר מצוה

כג א מיי' פ"ז מהלכות ערכין הלכה ט:
כד ב מיי' פ"ג מהל' תמורה הלכה ב:
כה ג ד ה ו מיי' שם הלכה ג:
כו ז מיי' פ"ז מהלכות ערכין הלכה ח ט:
כז ח מיי' פי"ג מהלכות מכירה הלכה ח טוש"ע ח"מ סימן רכז סעיף כט:

◆

תורה אור השלם

1. וְאִם תַּחְתֶּיהָ תַּעֲמֹד הַבַּהֶרֶת לֹא פָשָׂתָה צָרֶבֶת הַשְּׁחִין הִוא וְטִהֲרוֹ הַכֹּהֵן: ויקרא יג כג
2. תַּחַת הַנְּחֹשֶׁת אָבִיא זָהָב וְתַחַת הַבַּרְזֶל אָבִיא כֶסֶף וְתַחַת הָעֵצִים נְחֹשֶׁת וְתַחַת הָאֲבָנִים בַּרְזֶל וְשַׂמְתִּי פְקֻדָּתֵךְ שָׁלוֹם וְנֹגְשַׂיִךְ צְדָקָה: ישעיהו ס יז

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ידו אחול וכו' דאי הוה: (ב) ד"ה לאתפוסי וכו' נקט נמי הכא בתרתי הס"ד: (ג) ד"ה גברא לא איתחזק וכו' כיון דבעא למימר נ"ב והו דיבור הוא פי' על ירושלמי לפי גירסת ירושלמי שלפני בנוסחא שלנו וכן כולם בסמוך הוא לפי גירסת ירושלמי:

◆

מוסף רש"י

יצא לחולין דבר תורה. ואפילו אין א יפה כמותה, כדאמר דאמעיט מאונאה (ב"מ נז.). **אף צריך לעשות דמים דבר תורה.** דגבי הקדשות ערכך כתיבא בכולהו וקסבר ערכך שווי משמע, ור' יוחנן סבר ערכך כל דמים שיעריכהו משמע ליה, אם זול אם יוקר (שם). **והשטרות.** המוכר שטרות לגבות חוב שבתוכו ויטלנו לעצמו (שם נו.). **וההקדשות.** גזבר המוכר הקדש או המוכר עולתו שנפל בו מום (שם).

◆

רבינו גרשום

ואם תחתיה תעמוד הבהרת. כלומר שבמקומה עומדת [אף] בהמה זו של קודש במקומה בקדושתה ותופסת אחרת בקדושתה כדכתיב והיה הוא ותמורתו יהיה קודש: ומשמע לישנא דאחולי. שמוציאו מקדושתו ונכנס זה במקומו כדכתיב תחת הנחשת שגולו אביא זהב במקומו הואיל וכן כו': אמר רבא אפילו בקדשי מזבח הוי לישנא דאחולי כגון שהיה הקודש בעל מום [כהכי] סבירא ליה לרבא דהא ואם היה קרש בעל מום משמע נמי (אחולי) [ואריישא] קאי אמר ה"ז תחת זו] שהרי לא מצינו תחת גבי תמורה: הניח ידו על הקדש בעל מום. ואמר תהא זו של חולין תחת זו של קדש (שירי) [שיתחלל] עליו חול היינו כשמע לישנא דאחולי שיצא של קודש ויכנס זה במקומו: אם הניח ידו על זו של חולין ואמר תהא זו תחת זו. הרי האי בעל מום קודש ולא יצא לחולין וזה תמורתו: מי אמרינן לאתפוסי. בתמורה קאמר ולקי תרי מלקיות: או דלמא כל היכא דאיכא היתירא דיכיל לאחולי דלית ביה לאו ועביד איסורא להמיר: מי אמרינן מה תמימה תחת תמימה קא אמר. לאתפוסי תמורה דכיון דשניהן תמימות על איזו שמניח ידו מתפסת בתמורה: ובעל מום [דחולין]. תחת בעל מום דהקדש: ובעל מום. דחולין תחת תמימה דהקדש דהיינו טוב ברע או רע בטוב ואתרוייהו לקי: ואת"ל היכא דאיכא קצת למיעבד בהיתירא לא עבד כולה באיסורא ולאחולי הוא ולא לקי אלא חדא: היו לפניו ג' בהמות של קודש ואחת מהן בעלת מום כו'. מי אמרי' מתמימה תחת תמימה לאתפוסי: תמימה דחולין נמי תחת בעל מום. דקודש לאיתפוסי דאזלינן בתר רובה: או דלמא הכא נמי אמרי' כל היכא כו'. כיון דאכתי גברא לא אתחזק תלתא זימני באיסורי למעבד תמורה אמרינן לא שביק התירא אלא לאחולי הוא: בעי רב אשי היו לפניו כו'. ל"א בעי אביי היו לפניו כו' או דלמא תמימה תחת תמימה לאיתפוסי דחזיא תמימה דקודש להקרבה הלכך תפסה תמורה אבל תמימה תחת בעל מום של קודש דלא הויא בעלת מום לא תפסה תמורה אלא לאחולי הוא: ואת"ל הכא כיון דבעי למימר בפירוש חדא לאיתפוסי וחדא לאחולי ולא אמר תרוייהו תפסי דתרוייהו כי הדדי אנח ידיה על הנהו דחולין ודאי לאחולי איתבעי ליה לאתנוחי ידיה על ההיא בעלת מום כדאמרינן לעיל הניח ידו על הקודש חולין מדלא אתנח ידיה עלה אלא על תמימה דחולין ש"מ תרוייהו תפסן: אלא הוו לפניו ב' בהמות של קודש ואחת מהן בעלת מום ושלש בהמות תמימות [של חול] והניח ידו על בהמה תמימה של חול ואמר הרי אלו תחת אלו והבא המיר ב' תמימות של חולין בתמימית אחת של קודש וכדתנן בפ"ק ממירין אחד בשנים כו': מי אמרינן מדהני תרתין בהמה תמימה של חולין לאתפוסי בההיא תמימה דקודש ההיא תמימה שלישית של חול לאתפוסי תחת בעלת מום דקודש או דלמא לאחולי הוא והדין דלא אתנח ידיה על ההיא תמימה דקודש ובהדי בעלת מום ולא על בעלת מום נמי להכי הוה דיניה אי הוה לאחולי האי דלא אתנח משום דקסבר רובה צריך מוטב להניח על הרוב שלש ולא על השתים אבל מכל מקום דעתו לאחולי תיבעי. [רמויי רמין] חדא להדי חדא כלומר אם חיבר כל אחת של הקדש כנגד אחת של חולין והנהו חולין כולן תמימין וחדא דהקדש בעלת מום ואמר אלו תחת אלו מאי מי אמרינן כיון דרמי חדא להדי חדא מעשיו מוכיחין דתמימה כנגד תמימה לאתפוסי ובעל מום כנגד תמימה לאחולי או דלמא לא משגיחינן ארמויי אלא [illegible]

מסורת הש"ס

א) [גי' תוס' רב אשי], ב) ויקרא, ג) [כ"מ נו. כל הסוגיא ע"ש], ד) גי' ל"ק, ה) כ"מ ט., ו) ל"ק מ"ו, ז) [ויקרא כז], ח) איכא באתא ובקדשי מזבח תמימים אמרינן לעיל דאתפוסי הס"ד ל"ק, ט) [שם], י) [היו לפניו ב' בהמות של קדש ואחת מהן ב"מ ושני בהמות של חולין תמימות ואמר הרי אלו תחת אלו מהו מי אמרי' תמימה דחולין תחת ב"מ דהקדש נמי לאתפוסי מדתמימה תחת תמימה לאתפוסי האי נמי לאתפוסי א"ד כו' תמימה לאתפוסי דחזיא כו' ל"ק], כ) ל"ק מ"ו, ל) את"ל כיון דבעי למימר כצ"ל ל"ק, מ) ועל שתיהן לא הניח ידו כו' ל"ק, נ) [ג' בהמות של קדש ואחת מהן ב"מ וג' בהמות של חולין תמימות והניח ידו על של חולין ל"ק], ס) [ואת"ל דכיון ל"ק], ע) צ"ל והוה.

◆

הגהות הגר"א

[א] גמ' מי אמר לאתפוסי עד איסורא נ"ב רש"י. וגרסתו לאתפוסי מכוין או לאחולי מכוין ואת"ל כו' וכ"ה הגירסא נכונה: [ב] שם מי אמר תמימה כו'. עי' רש"י ותוס' שדחקו מאד ול"נ דהגירסא מהופך וכצ"ל מי אמרינן תמימה תחת תמימה בעלת מום תחת בעלת מום ותרוייהו לקי א"ד תמימה דחולין תחת בע"מ דהקדש לאחולי בעלת מום דחולין תחת תמימה דהקדש לאתפוסי ואת"ל כו'. פי' דבע"מ תחת בע"מ א"א לומר לאחולי דמאי אהני מיקו. וגרש"י ל"ל כגי אביי היו לפניו שתי בהמות של קדש ואחת מהן ב"מ ושתי בהמות של חולין תמימות ואמר הרי אלו תחת אלו מהו מי אמרינן תרוייהו לאתפוסי א"ד תמימה תחת תמימה לאתפוסי אבל תמימה תחת ב"מ לאחולי ואת"ל כיון דבעי למימר חדא לאתפוסי וחדא לאחולי כי הדדי עבדן ולאתרוייהו אנח ידיה אלא אי היו לפניו שתי בהמות של קדש ואחת מהן בע"מ ושלשה בהמות של חולין תמימות מאי מדהני לאתפוסי האי נמי לאתפוסי א"ד ההוא בע"מ לאחולי קמכוין והא דלא אתנח ידיה על ההוא דבע"מ דס"ל הא דנקט כו'. ההיא דבע"מ ואת"ל כיון תבעי לאתנותי ידיה על תמימה דהקדש לאתפוסי מכוון רמי רמויי מאי מי אמרינן כיון דרמי חדא לקבל חדא להכי פלגינהו דלא בעי לשויי לבע"מ כי הני א"ד בתר דיבורא דידי' אזלינן א"ד בתר רובא אזלינן תיבעי: [ג] רש"י ד"ה ואם. לא מסרו כו'. לא יכולתי להולמה ול"ל דמסתמא דעתו של אדם על לשון המועיל: [ד] ד"ה גברא. על שתיהן ל"ל ועל שתיהן:

◆

שיטה מקובצת

א] הבהרת. ומשמע לישנא דאחולי: ב] זהב. והואיל וכן לא מסר הכתוב אלא לחכמים גבי קדשי מזבח דעבדי תמורה לישנא כו' דלא עבדי תמורה: ג] מזבח. דימנין דמשכחת לה לישנא דאחולי כגון. תיבת הוא נמחק: ד] נמי. זימנין משכחת לה לישנא דאחולי וזימנא משכחת לה לישנא: ה] לאתפוסי. מתכוין ולקי: ו] איסורא. ולאחולי הוי הוי: ז] דהקדש ובתרוייהו לקי: ח] אמרינן מדהני תרתי תמימות תחת תמימות לאתפוסי ההוא בהמה תמימה של חולין נמי תחת בהמה של הקדש בעלת מום: ט] חולין תמימות: י] לקי ארבע מלקיות או: יא] דאיתחזק גברא באיסורא לא. גליון אע"ג דאיתחזקא גברא אין זה חזקה גמורה דבבת אחת ובדבור בא. הרי"ז ז"ל: יב] ע' בהשמטות בסוף המס': יג] דמים והא אנן תנן תיבות דבר תורה ל"ש ונמחק: יד] ודאי לאחולי מתכוין: טו] ההיא דהקדש הס"ד: טז] תיבת חטאת נמחק: יז] דבעי למבעיא הך: יח] ואחת בקדשי מזבח תמימים תיבת מיהת ואות ו' ל"ש: יט] איתחזיק תלתא זימני הוי: כ] ההיא בהדי דבעלת: כא] דנקט על ההיא בהדי דבעלת: כב] הני דהני לאתפוסי ואיהו לאחולי או: כג] בתר רבותא אזלינן: כד] שתות הס"ד ומה"ד והא אנן תנן בפרק הזהב אלו דברים שאין כו' וכולהו נפקא מקרא התם הס"ד ומה"ד ביטול: כה] מצינו. גליון ונראה דה"ם בעל מום לאחולי דלאתפוסי לא אמרינן דשביק היתירא ועוד כה ירויח בהך התפסה כיון שהחולין בעל מום אבל לאחולי מרויח לאכול קמייתא דהקדש דחביבא ליה טפי. הרי"ז בגליון: